

hadden. Op grond van die overwegingen kwam aan het einde van het gesprek aan de Maliebaan vast te staan dat Brandsma een brief aan de katholieke dagbladpers zou opstellen waarin het afwijzend standpunt gemotiveerd zou worden en dat hij met die brief bij de vier bisschoppen en bij de belangrijkste katholieke dagbladen langs zou gaan.¹

Op 31 december, daags na dit gesprek, schreef Brandsma de brief en maakte hij er de nodige afschriften van – het werd eigenlijk eerder een circulaire waarvan hij de exemplaren persoonlijk zou bezorgen en toelichten.² ‘Aan de dagbladpers’, zo stond daarin,

‘wordt thans veel ter publikatie aangeboden onder de uitdrukkelijke vermelding dat zij verplicht is dit op te nemen. Waar dit niet in flagrante strijd was met de katholieke beginselen, is daaraan in die mate voldaan dat de katholieke bevolking haar dagbladen niet zonder ergernis ter hand neemt, de directies en redacties echter verontschuldigt omdat zij bekend is met de op haar uitgeoefende dwang . . . Maar hoe moeilijk het moge zijn, de grens te trekken, hoe ver precies onder dwang mag worden gehandeld waar deze dwang bekend is, sinds enige dagen is door de leidende instanties in het dagbladwezen een lastgeving uitgevaardigd welke opvolging de directies en redacties der katholieke dagbladen in strijd zou brengen met de beleving van het katholiek beginsel . . . Zo overeenkomstig dit telexbericht op plaatsing van advertenties voor de NSB wordt aangedrongen, zelfs onder bedreiging van zware boete of van schorsing of zelfs opheffing van het betreffende dagblad, dan moeten de directies en in overeenstemming met dezen de redacties voor wat artikelen van dezelfde strekking betreft, indien zij prijs stellen op het katholieke karakter van haar dagblad, dit beslist weigeren. Het kan niet anders. De grens is hiermee bereikt. U begrijpt dat ik niet schrijf dan na rijp beraad en na bespreking met andere leidende personen en met Zijne Hoogw. Exc. de Aartsbisschop.’

¹ Mgr. de Jong heeft later steeds verklaard dat hij de rondreis van pater Brandsma een hachelijke onderneming vond: ‘Doet u dat niet, heb ik hem gezegd. Ik vind dat onvoorzichtig. Laat het van mij uitgaan, de bisschoppen hebben een brede rug. Dat heb ik hem duidelijk gezegd.’ (Aukes: *Kardinaal de Jong*, p. 249–50). Het is bekend dat de aartsbisschop er buitengewoon zwaar onder geleden heeft dat de afgesproken actie pater Brandsma het leven gekost heeft en dat dit gebeuren bij hem sterke schuldgevoelens achtergelaten heeft: ‘Ik had Titus nooit moeten laten gaan’, zei hij nog in zijn laatste levensjaar. (a.v., p. 350). Verplaatst men zich evenwel in de situatie waarmee mgr. de Jong en pater Brandsma zich tijdens hun gesprek geconfronteerd zagen, dan was, mede gegeven de urgentie van de zaak, Brandsma’s rondreis het beste middel om te weten te komen, wat het Episcopaat eventueel terzake nog moest ondernemen. Daarmee is verenigbaar dat mgr. de Jong vond dat het een riskant middel was. ² Tekst: H. W. F. Aukes: *Het leven van Titus Brandsma*, p. 308–09.